

FATİH BALKIŞ

BAHT

DÖNÜŞÜ

FATİH BALKIŞ
BAHT DÖNÜŞÜ

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Haziran 2015, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Düzeltili: Aylin Samancı, Burçak Karabağ

Mizanpaj: M. Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş
Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2555-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750725555

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

FATİH BALKIŞ
BAHT DÖNÜŞÜ

ROMAN

♥can

Fatih Balkış'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Fars, 2013

Yerçekimi, 2014

FATİH BALKIŞ, 1977'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dramaturji ve Tiyatro Eleştirmenliği Bölümü'nden 2002'de mezun oldu. 2010'da yayımlanan ilk romanı *Yerçekimi*'ni, 2013'te ikinci romanı *Fars* izledi. Ailesiyle Kanada'nın Vancouver şehrinde yaşıyor.

“Yorgunluk hissetmiyordu, sadece kafasının üzerinde
yürüyemiyor olması bazen canını sıkıyordu”

GEORG BÜCHNER, *Lenz*

“Kafasının üzerinde yürüyen kişi için, bayanlar ve baylar,
kafasının üzerinde yürüyen kişi için gökyüzü, altında
uzanan bir uçurumdur.”

PAUL CELAN, *The Meridian*

Harbiye'deki aile evimizin çatı katında, kompozisyon bölümüne hazırlanan öğrencim Ferhat'la yaptığımız haftalık çalışmamızın hemen ardından, iki gün önce özel bir kuryeyle teslim edilen, müzik festivalinin Bulgar Kilisesi'ndeki açılışını onurlandırmamı isteyen davetiyeyi Bösendorfer'in üzerinden almış ve açılışın ayrıntılarını bir daha okumuştum. Saat sekizde başlayacak törende Kronos Quartet, Tanburi Cemil Bey'in yapıtlarını seslendirecekti. Evden çıkıp Cumhuriyet Caddesi'nden Tarla başı'na, sonra Tepebaşı'ndan aşağı inip Unkapanı Köprüsü'nü geçerek Bulgar Kilisesi'ne kadar yürümeyi planlıyordum. Hava yeterince sıcaktı ve hâlâ zamanım kalmıyorsa, Zeyrek'ten yukarı çıkıp Küçükmustafapaşa'da biraz oyalanabilir, yol boyunca zihnimi her an meşgul eden ve artık bütün hazırlıklarını tamamladığım operamı daha yoğun düşünebilirdim. Bu haftaki buluşmamızda dört bölümlük *Ring*'in üçüncüsü olan *Siegfried*'in ilk perdesini dinlemiştik Ferhat'la. Yaklaşık üç saat süren ve öğleden sonra üç sularında biten Boulez kaydının ardından, üç haftalığına ara vereceğimiz derslerimize yeniden başlayana kadar Strauss'un *Also Sprach Zarathustra*'sını, Krenek'in epik tiyatro unsurlarını kullanarak yarattığı büyük ölçekli absürt operası *Karl V*'ini dinlemesini tem-

bihlemiştim. Biz hâlâ Mime'nin çekiç seslerinin etkisi altındayken, üç hafta sonra özellikle *Zerdüşt*'ü ele alacağımızı ve kalan zamanımızda *Karl V*'e göz atacağımızı da eklemiştim. Üç hafta boyunca bütünüyle konsantre olarak bir süre önce tamamladığım librettomu gözden geçirmek ve dağınık durumdaki partiyonlara son şeklini vermek istiyordum. *Ring*'i dinlemeye devam ederken bir an için oturduğum yerden kalkmış, merdivenlerden usulca aşağı, mutfağa inmiş ve bir bardak su içtikten sonra, yeniden çatı katına dönmüş, Ferhat'ın kapı aralığından bütün dikkatini *Ring*'e vermiş olduğunu görüp rahatlamış ve řu ihtiyacım olan üç hafta meselesini doğal bir yolla, müzik sonlanır sonlanmaz söylemenin uygun olacağını düşünmüştüm. Çalışmamızı bitirirken yapıtları yalnızca dinlemesinin yeterli olmadığını, Strauss ve Krenek'te ortaya çıkan Alman ruhunu kavraması gerektiğinden, metinlere de göz atmasının gerekliliğini vurgulamıştım. Seçtiğim yapıtların yirmi yaşında bir kompozisyon öğrencisine Alman ruhunu ve benim Alman hayranlığımı açıklayacak doğru yapıtlar olduğundan hiç kuşkum yoktu. *Zerdüşt*'ten okuyacağımız pasajlar ve Krenek'in librettosunun Almancasından yapacağım kısa çeviriler kuşkusuz öğrencimin zihninde düşünsel bir kule oluşturacaktı. Bir kompozisyon öğrencisinin Almanca öğrenmesi kaçınılmazdır, demiştim Ferhat'a. Babasına kendisini mutlaka Almancaya adaması gerektiğini söylemiştim. Bir Fransız okulunu yakın zamanda bitirmiş oluşu, bunun önünde bir engel değildi benim gözümde. Eğer müzik ya da edebiyat söz konusu ise Almanca bir zorunluluktan ama bir sinema eğilimi varsa yalnızca Fransızca da yeterli olabilirdi. Bu Alman hayranlığı meselesi öyle kolay yenilir yutulur bir şey olmadığından, babası yanıımızdan ayrılır ayrılmaz her alanda ama her alanda Almanlar en iyilerini ürettiler, demiştim. Müzikte nasılsa,

edebiyatta da öyle. Düşünce bilimlerinde nasılsa, tiyatrodada da. Alman ruhu daha en başından beri insanın aklını kemikleştiren elementlere sahiptir ve o kemiksi yapı, onu hem esnek hem de sağlam kılar ve biraz olsun düşünce bilimleriyle ilgilenen ve içinde sanat yapma arzusu olan biri bu farklılığı hemen fark eder, diye eklemiştim. Almanca yazılmış bir metni hemen tanırısın. Daha ilk paragrafta sözcüklerin arasındaki kararlı boşlukları, dilin kesinliğini ve bizi gerçek düşünceye götüren patikaları hemen ayırısarsın. Aslında bu kesinlik duyguların esiri olmuş ve bu yüzden yanıltılmış zihinlere sahip olan ve çoğunlukla metinle duygu bağıyla iletişim kuran bizlere yabancı gelir. İnsanın bünyesi bu dili kabullenmekte zorlanır, onu dışarı fırlatmak ister çünkü ilk bakışta onu kendi özgürlüğünden alıkoyan, bağımsızlığına engel olmaya çalışan tekinsiz, güvenilmez ve hatta karanlık güçlerce yönetilen bir mekanizma gibi durur. Oysa bu mekanizmanın periferilerinde, yani Kuzey ve Doğu Avrupa'da bile onun izlerini sürmek olasıdır. Alman ruhu daha en başından beri en etkileyici olandı ve ben, ailemin tüm dayatmalarına karşın bir Fransız okuluna değil, bir Alman okuluna gitmek istediğimi söylemişim. Ailemin ve onların yakın çevresinin içinde buldukları esrik ruh hali yerine, katı ve soğuk olana yönlenmişim. Onlardan kaçmanın, onlar gibi olmamamın bir yoluydu bu. Alman okuluna başladıktan sonra genç bir zihin kısa zamanda ele geçirilmişti. Sonsuz bir kuşatmayla ele geçirilen bu zihin bütün zevklerin en coşkulusunu ve tatminkâr olanını yaşıyordu. Alman ruhunun en tepesindeki düşünür Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ünü okuyarak ve Alman müziğinin en tepesindeki müzisyen olan Richard Strauss'un, gerçek dehanın ne olduğunu kavramamı borçlu olduğum yarım saatlik senfonik şiirini dinleyerek birlikte kutsayacağız, demiştim Ferhat'a. Şimdilik bu kadar

yeter, deyip sanki çok önemsiz bir konuyu geçiştirirmiş gibi kestirip atmıştım. Onun yaşadayken, yaklaşık kırk sene önce, ailemin devam etmemi istediği müzik eğitimi için, konservatuvardaki en önemli eğitimcilerden biri olan Ştatzter'le, yaklaşık bir yıl boyunca, onun ölümüne dek sürecek olan çalışmalarımızı hiç aksatmamıştık. Bu yüzden şimdi benim eğitimcinin bana söylediklerini, aynı çalışma kararlılığını gördüğüm öğrencime tekrarlamak beni yadırgatmıyor. Bazıları piyanoyla besteler, bazıları piyanosuz. Sen piyanoyla besteleyeceksin, demişti bana Ştatzter ve ben daha çalışmalarımızın ikinci haftasında kendimi aynı sözcükleri Ferhat'a söylerken buldum. Bay Ştatzter babamı Viyana'da alınması zorunlu olan bir eğitim ve Bösendorfer konusunda ikna etmişti. İyi bir piyano, iyi bir müzisyen yaratır, oğlunuzun yeteneğini ancak bir Bösendorfer görünür kılabilir, demişti. Bizim müzik akşamlarımızın eşlikçisi olan evdeki küçük piyano yerini, Almanya'dan gelmesi tam altı ay süren Bösendorfer'e bırakmıştı. Bösendorfer'in gelişi bende olumlu bir etki yapmıştı. Uzun saatler etütlerime devam ediyor, Bay Ştatzter'den edindiğim piyano partilerini prova ediyordum. Bay Ştatzter de bundan memnundu. Bu gelişmeler ona ümit vermiş olmalı ki, beni bizzat evinde gerçekleşen müzik akşamlarına davet ediyordu. Onun gözetimi altında gerçek anlamda ilk bestelerimi yaptım ve hepsine bir opus numarası verdim. Tam olarak icra edilmiş çalışmalar değildi bunlar, yalnızca Brahms ve Sibelius etkisindeki tutkulu bir müzik öğrencisinin nota defterleriydi. *La* minör bir uvertür yazmıştım. Sonra flüt ve piyano için varyasyonlar yapmıştım. Ardından bir sonat bestelemiştim. Melodi olarak kısa bir *la* bemol majör adagioda karar kılmıştım. Ştatzter bana bir sonatın bütün ilkelerini, büyük bir müzik adamının titizliğiyle açıklamıştı. Onun için bütün bir orkestrayı düşünmek, enstrü-

manlar arasında eşleşmeler yapmak çok önemliydi. Onun yolundan gidiyordum. Ders bitiminde üzerinde çalıştığı bir operanın piyano partisini bana veriyor ve bir hafta içinde kendi düzenlememi yapmamı istiyordu. Bütün hafta bununla uğraştıktan sonra, kendi orkestrasyonunu benimkiyle kıyaslıyordu ve bana da kendi kıyaslamamı yaptırıyordu. Benim acemiliklerim karşısında sabırlı bir biçimde neden başka bir yoldan gittiğini açıklıyordu. Hazirandaki ölümüne kadar çalışmalarımız devam etti ve ben bu süre içinde klarnet ve piyano için *mi* bemol majör bir romans besteledim. Eğitimcimim ölümünden hemen önce babamla yaptığı konuşmaya tanık olmuştum. Ştatzer benim Viyana'ya gitmem konusunda ısrarcıydı. Oranın havasını solumam ve kısa da olsa bir eğitim sürecinden geçmem benim için yararlı olacaktı. Babam Paris ihtimalini de düşünebiliriz, demişti Bay Ştatzer'e, tanıdıklar yüzünden. Ama Ştatzer bunu duymazlıktan gelmişti. Mayıs ayıydı ve kayıt için hemen başvurursam bir referans mektubunu seve seve yazacağını söylemişti. Şanslıydım ki, o mektup birkaç gün içinde elime ulaşmıştı. Ştatzer'le son görüşmemiz yine öğütler ve yüreklendirmelerle doluydu. Kendisine mektuplar yazmamı, konservatuvardaki çalışmalarını özetlememi, yapacağım besteleri ona göndermemi istiyordu. İyi bir piyanist, bir orkestra şefi ve bir besteci olma yolundaki geleceğimin Viyana eğitimimle belirleneceğini söylemişti bana. Bütün bunların hepsi birden olmaktan çok, aklımda yalnızca ailemden uzaklaşıyor olmanın mutluluğu vardı. Konservatuvarın yurdunda kalacaktım. Viyana'yı ve dolayısıyla Avusturya'yı keşfedecektim. Berlin'e, Amsterdam'a gidecektim ve bir daha geri dönmemeyi düşünmüştüm. Kısa bir hazırlığın ardından yola çıkmıştım. Ama bütün bu planlarım konservatuvarın koridorlarında gördüğüm ve etütler sırasında âşık olduğum Edda ile birlikte değişe-

cekti. Bernstein'ın yönettiği Viyana Filarmoni Mahler'in 8. *Senfoni*'sini çalıyordu ve Edda da korodaki solistlerden biriydi. O yaz okuduğum Nerval'in *Sylvie*'sini anımsamıştım birden. *En itinalı kıyafetimle akşam tam sahnenin önünde yer aldığım bir tiyatrodan çıkıyordum*, diyordu anlatıcı. İşte tıpkı o haldeydim. Ben de aslında Edda'yı izlemek, ona olan hayranlığımı onunla paylaşmak için konsere gitmiştim. Arkalarda bir yerde oturmuş; müziği dinlemek, Bernstein'ın çıkardığı işi alkışlamak yerine gözlerimi Edda'ya dikmiştim. Orada, ikinci sırada bütün diğer solistlerin arasında parlıyordu. Oturduğum yerde aklıma gelen ilk şey hemen bir Schumann bestesini Edda için çalışmak oldu. *Opus 39*'u onun için kusursuz çalmayı öğrenmeliydim, böylece etütler sırasında onun büyüleyici güzelliğini ruhuma katabilirdim. İstanbul'a döndükten sonra ona her hafta mektuplar yazmıştım. Çocukça şeylerdi ya da kendini fazlasıyla ciddiye alan şarkılardı bunlar. Hatta son gönderdiğim mektupta onun için bestelediğim kısacık bir *pavan*'ın notaları vardı. Bir anlamda ayrılığımızın ardından duyduğum acıyı kutsuyordum. Bütün bu besteler çalışma masamın çekmecesinin diplerinde bir yerde duruyorlar. Yıllar var ki onları merak edip kurcalamadım. Onları kimsenin bilmediği ve benim de artık unuttuğum eserler olduğu gerçeğini bildiğimi, onlar orada çekmecenin diplerinde dururken bana eskiyi, gençlik hallerimi anımsattıklarını düşündüm. Ve aslında ben o besteleri yeniden ele alırsam, operamın önüne aşılmaz bir duvar çekerim endişesini taşıyordum. Hissettiğim huzursuzluğun asıl kaynağı buydu kuşkusuz, bir anlamda onlarla yüzleşmek zorunda olmak. Bütün bunlardan kaçmak için küçük bir merdivenle çıkılan, ancak ilk bakışta bir oda olamayacak kadar köhne, anne ve babamın ölümünün ardından yalnızca eski sandıkların tutulduğu bu çatı katındaki odaya tamamıyla yerleşme

kararı aldım. Elbette bestelerimi ve Bösendorfer'i de yanına alarak. Onlarca yıldır burada korunmuş olan ve kimi aile belgelerinin, babamın özenle sakladığı gazete ve dergilerin birer kopyalarının bulunduğu bu sandıkların taşınması tesadüfen evin önünden geçen bir hurdacı sayesinde olmuştu. Kurtulmam gereken şeyler var, demiştim hurdacıya, değersiz şeyler ama sanırım sandıklar işinize yarar. İki hurdacı kararlaştırılan günde eve geldiklerinde, yalnızca sandıkları değil, epey bir ev eşyasını da taşımak zorunda kalmışlardı. Sonra salondaki Bösendorfer'i çatı katına taşıma girişiminde bulunmuştum. Ama orta büyüklükte bir Bösendorfer'in zarar görmeden yalnızca bir kat yukarı çıkması hiç de kolay olmamıştı. Ankara'dan gelen nakliye şirketi evin dışına kurulan bir vinçle, piyanoyu çatı katına yerleştirmeyi başarmıştı. Takım elbisemi almak için aşağı kata indim. İki takım elbisem vardı. İkisinden birini seçmek zorundaydım. Siyah olanın açılış için daha uygun olduğunu düşünüyordum. Sonuçta cumhurbaşkanının katılımı söz konusu idi ve kıyafet standardı açıkça davetiyede belirtilmişti. Ama fazlasıyla resmî görünen siyah takım elbisemi on beş yıldan fazla bir süredir giymediğim aklıma geldi. Onu giymek için hiçbir nedenim olmamıştı. Ben de iki yıl önce müziklerini bestelediğim bir tiyatro oyununun galası için aldığım gri olanda karar kıldım. Her durumda aklıma gelebilecek yeni bir fikri kaçırmama düşüncesiyle Leuchtturm'umu¹ ceketimin cebine koydum. Notlarımı, sahne şemalarını ve librettomun çocuğu Leuchtturm'a kaydettim, diye düşündüm. Yazılabilecek en güzel defterler kız kardeşimin hediyesiydi bana. Kocasını ve kızlarıyla yaptığı Paris yolculuğundan henüz dönmüştü ve beni yemeğe

1. Alman yapımı bir defter markası. (Y.N.)

Ruh bir kere bu huzursuzluğu tadınca sakinleşmesi mümkün değil. Sonuç ne olursa olsun, kimsenin umurunda olmayan bir operanın tamamlanması gerek. Bu gücüm var, buna inanıyorum. Yeterince düşündüm, yeterince zaman harcadım, yeterince okudum ve her okuyuşumda ruhumun aydınlandığını hissettim. Bu bir şey. Bu benim için yaşamda her şeyin önüne geçen bir şey...

Fatih Balkış başarıyla kaleme aldığı sanatçı öykülerine devam ediyor. *Baht Dönüşü*, kendi başyapıtı olacak operayı bestelemekten başka bir amacı kalmamış bir müzisyenin öyküsünü anlatıyor. Okur her ne kadar bu müzisyenin duygularını, başta müzik olmak üzere her konudaki görüşlerini okuyacaksa da, çok geçmeden "asıl kahraman" piyanonun büyüüne de kapılacak. Oradan oraya taşınan, çevresinde huzursuzca dolaşılın ve kendi sanatçısını yaratan o görkemli piyanonun...

